

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Maris Põdra

ALUSTAVATE ÕPETAJATE ABIDE KIRJELDUSED KOHANEMISEST
TÖÖKESKKONNAGA JA NENDE OOTUSED KOHANEMIST SOODUSTAVALE
TOELE
Bakalaureusetöö

Juhendaja: pedagoogika lektor Ingrid Koni

Tartu 2020

Resümee

Alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused kohanemist soodustavale toele

Õpetaja ning abistava personali heaolu mõjutab otseselt lapse heaolu lasteaias, seega on oluline teada, kuidas toetada nii õpetajate kui ka abistava personali toimetulekut töökeskkonnas. Varasemalt on uuritud alustavate õpetajate toimetulekut, aga alustavate õpetajate abide kohta uuringud autorile teadaolevalt puuduvad. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused toimetuleku toetamisele. Andmete kogumiseks viidi läbi poolsrktureeritud intervjuud kuue õpetaja abiga. Uurimuse tulemused näitasid, et õpetajate abidele on alustades tekitanud raskusi oma aja ja tööde planeerimine, kolleegidega ning lastevanematega suhtlemine ja keerulistes situatsioonides lastega toimetulek. Toimetulekut on toetanud kolleegide toetus, varasem väljaõpe, õppimine töö käigus ning lasteaias töötamise mitmekülgsus. Õpetajate abid sooviksid oma toimetuleku toetamiseks rohkem koolitusi ning enesetäiendamise võimalusi, juhtkonnapoolset toetust ja kaasatust ning õpetaja abi ameti olemuse teadlikkuse tõstmist ja väärtustamist ühiskonnas.

Võtmesõnad: *õpetaja abi, töö kohanemine, kolleegide toetus*

Abstract

Descriptions of beginning teacher assistances in adapting to the work environment and their expectations for support

The well-being of the teacher and teacher assistants has a direct impact on the child's well-being, therefore, it is important to know how to support the well-being of both teachers and teacher assistants in the work environment. Researches have been made about how novice teachers cope, but there is no research about teachers' assistants. The teacher assistant often spends longer time with the children than the teacher. Consequently, the aim of the bachelor's thesis is to find out the descriptions of the novice teachers' assistants adapting to the work environment and their expectations for supporting work environment. To obtain the data, semi-structured interviews were conducted with six teachers with less than five years of experience. The results of the study showed that teachers' assistants have found difficult to plan their time and work, communicate with colleagues and parents, and cope with children in difficult situations. Better adaption derived from supportive colleagues, previous training, work-based learning and the diversity of working in kindergarten. Teacher assistants would like to have more training and opportunities for self-improvement, more management support and involvement, also raising awareness and valuing the teacher assistant profession in the society.

Keywords: *preschool teacher assistant, adjustment at work, support from colleagues*

Sisukord

Resümees	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade	6
1.2 Alustavate õpetajate abide kohanemine töökeskkonnas	7
1.2.1 Alustavate õpetajate abide väljakutsed töökeskkonnas kohanemisel	7
1.2.2 Alustavate õpetajate abide töökeskkonnas kohanemist soodustavad tegurid	9
2. Metoodika	11
2.1 Valim	11
2.2 Andmekogumine	12
2.3 Andmeanalüüs	13
3. Tulemused	15
3.1 Alustavate õpetajate abide väljakutsed tööd alustades	15
3.2 Alustavate õpetajate abide töökeskkonnas kohanemist toetavad tegurid	19
3.3 Alustavate õpetajate abide ootused tulevikuks	21
4. Arutelu	25
Tänuõnad	29
Autorsuse kinnitamine	29
Kasutatud kirjandus	30
Lisad	34
Lisa 1. Intervjuu kava	34

Sissejuhatus

Alushariduses on oluline roll õpetajal ning teda abistaval personalil. Pakutava hariduse kvaliteet sõltub õpetajate kvalifikatsioonist ja laste arengu aladest teadmistest (Darling-Hammond, 2003). Õpetaja kutsestandard tase 6 (2020) järgi on õpetaja vajalik oskus õpilase sotsiaalse, vaimse ning arengut toetava keskkonna loomine, jälgides Eesti põhiseadust, laste õigusi ja organisatsiooni kodukorda. Selleks on vajalikud teadmised lapse emotsionaalse, sotsiaalse ja kognitiivse arengu kohta, arvestades riiklikku õppekava ning lähtudes sellest õppetegevust planeerides (Õpetaja kutsestandard, 2020).

Lasteaias olev personal veedab lastega väga palju aega koos ning seega on neil väga oluline roll lapse arengu ja heaolu seisukohalt. Haridusel on oluline roll inimese arengus ning inimese idenditeedi kujundamisel (Boyd, 2013). Kvaliteetse hariduse pakkumisel on tähtsal kohal keskkond, mis hõlmab koostööd kogu personali ning laste vahel (Kungla, 2014). Peale õpetaja töötab lasteaias veel õpetaja abi, kelle peamine ülesanne on hoolitseda rühmaruumide ja toitlustuse eest, lisaks osalevad õpetajate abid õppetegevustes (Steinnesi & Haug 2013).

Õpetaja abidele puuduvad kvalifikatsiooninõuded, kuid Viiburi (2018) uuringu kohaselt suhtuvad paljud lapsevanemad neisse samamoodi nagu erialase väljaõppega õpetajatesse. Iga lastega töötav täiskasvanu jätab jälje lapse arengusse (Vapper, 2019) ning seega on õpetajate abide roll laste arengus tähtsal kohal. Samas puudub õpetajate abidel kohustus läbida vastav väljaõpe, mis võib raskendada alustavate õpetajate abide kohanemist. Varasemalt on uuritud alustavate õpetajate toimetulekut, aga autorile teadaolevalt õpetajate abide kohta uuringud puuduvad. Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel (2011–2017) lahkuvad ligikaudu 29% alustavatest koolieelse lasteasutuse õpetajatest töölt enne ühe õppeaasta täitumist (Selliov & Vaher, 2018). Sagedasteks ametist lahkumise põhjusteks on suur emotsionaalne pinge ja vähene kolleegide toetus (Eisenschmidt, Reiska, & Oder, 2005). Lahkumise põhjused võivad olla seotud kohanemiskustega, vähese koostööga ning puudulike ajaplaneerimise oskustega (Truss, 2018).

Uuringud on näidanud, et ennast töökeskkonnas kehvasti tundev töötaja on laste suhtes karmim ning õpetatavatel lastel esineb rohkem ärevust ja kehvemaid sotsiaalseid oskusi (Hindman & Bustmante, 2019). Sarnase tulemuseni on jõutud ka Eestis - õpetaja heaolu mõjutab otseselt lapse heaolu (Peitel, 2017). Lisaks on rahulolevad töötajad efektiivsemad ning tööandjale lojaalsemad (Päri, 2017). Seega on oluline teada nii laste heaolu, õpetaja abi heaolu kui hariduse kvaliteedi nimel, kuidas alustavad õpetajate abid töökeskkonnas kohanevad ning kuidas nende kohanemist toetada. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö

eesmärk välja selgitada alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused toimetuleku toetamisele. Järgnevalt antakse ülevaade õpetaja abi ametikohast ja tema tööülesannetest. Sellele järgneb ülevaade õpetaja abi töökeskkonnast, õpetajate abide väljakutsetest töökeskkonnas ning õpetajate abide töökeskkonnas kohanemist soodustavate teguritest.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Alustav õpetaja abi ja tema tööülesanded töökeskkonnas

Lasteaialaps veedab enamuse ärkveloleku ajast lasteasutuses, kus tema toimetusi ja tegevusi suunavad õpetajad ja teda abistav personal, kelle ülesanne on lapsele luua tema arengut toetav ning turvaline keskkond (Päri, 2017). Seega on lapse arengusse kaasatud peale õpetaja ka õpetajat abistav personal. Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu õigusakt (2015) reguleerib ametikohtade arvu lasteasutuses ja sellest tulenevalt peab lasteaiarühmas olema tagatud vähemalt üks õpetaja ametikoht ning sobiv arv abistavat personali.

Bakalaureusetöös käsitletakse õpetaja abi kui koolieelse lasteasutuse rühma juures töötavat isikut, kes töötab koos kahe õpetajaga (Koolieelse lasteasutuse personali..., 2015). Eesti Õpetajate Liit (2018) loeb alustavaks õpetajaks isikut, kelle töötatud aastate arv on kuni viis aastat ning iseloomustavateks tunnusteks loetakse õppimist ning kohanemist töökeskkonnaga, sellest tulenevalt käsitletakse antud bakalaureusetöös õpetaja abi, kelle tööstaaz jääb viie aasta piiresse. Õpetaja abi peamine ülesanne on hoolitseda rühmaruumide ja toitlustuse eest (Steinnessi & Haug, 2013).

Koostöös õpetajaga viib õpetaja abi rühmas läbi õppe- ja kasvatustegevusi ning igapäevaseid toimetusi, aitab kaasa lapse arengu toetamisele, on osaline lapsele sobiva kasvukeskkonna loomisel ning suhtleb lastevanematega, edastades neile lapsega seotud infot (Parijõgi, 2015). Õpetaja abi on kohustatud täitma koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ning tervisekaitse nõudeid (Parijõgi, 2015). Seega on õpetaja abi kaasatud õppetegevustesse ning samuti osaleb lapse arengu toetamises. Lillemets (2016) on kirjutanud, et õpetaja abi roll on väga oluline ka selles, kuidas laps ennast lasteaias tunneb. Samas pole õpetaja abile sätestatud kvalifikatsiooninõudeid, mis tähendab, et õpetaja abil ei pruugi olla varasemat kogemust ega teadmisi lastega töötamise osas. Lillemets (2016) leidis oma uurimuses, et õpetaja abide haridustase varieerub põhiharidusest magistrikraadini, kõige enam leidis keskeriharidusega töötajaid. Lapsevanemate seas läbi viidud uuringus (Viibur, 2018) selgus, et lapsevanemad peavad kvalifikatsiooni kõrval väga oluliseks ka seda, et töötajad teeksid tööd südamega ning oleksid pühendunud.

Kokkuvõtvalt saab seega öelda, et õpetaja abi tööpäevast moodustab olulise osa koristustööde ning toitlustusega tegelemine, samas on õpetaja abi kaasatud õppetegevustesse ning veedab palju aega lastega. Õpetaja abi lähtub oma töid planeerides rühmaõpetaja näpunäidetest. Oluliseks peetakse, et lasteaias töötav personal teeks tööd pühendunult. Järgnevalt on teoreetilistele materjalidele tuginedes välja toodud informatsioon õpetajate abide töökeskkonnas kohanemise, väljakutsete ning kohanemist soodustavate tegurite kohta.

1.2 Alustavate õpetajate abide kohanemine töökeskkonnas

Bakalaureusetöös käsitletakse töökeskkonnana koolieelset lasteasutust, mis on koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) kohaselt koolieast noorematele lastele hoitu ja alushariduse omandamist võimaldav õppeasutus. Samast seadusest lähtuvalt on lasteasutuse põhiülesanne võimaldada lapse ealisi, soolisi ja individuaalseid vajadusi ning iseärasusi arvestades sotsiaalselt oskusliku, vaimselt erksa ning teistest inimestest ja keskkonnast teadliku ja hooliva isiksuse kujunemist.

Õpetaja töökeskkonna komponendid on professionaalne heaolu, suhtumine töösse, kaasatus otsuste tegemisse ja õiglane töötasu, nimetatud komponendid mõjutavad otseselt õpetajate heaolu ning selle kaudu ka laste heaolu (Cassidy, King, & Wang, 2017). Töökeskkond hõlmab psühholoogilisi ja sotsiaalseid mõjutusi tervisele nagu töönõuded, turvalisus, ajalised võimalused, mitmekesisus, suhtlus, töötasu ning sotsiaalseid suhteid juhtide ja kolleegidega (Bambra, 2011, viidatud Kruus, 2014 j). Töökeskkonnast tulenevad ohud on võimalik jagada psühhosotsiaalseteks, mille olemusest on võimalik teadlikuks saada läbi stressile iseloomulike tunnuste ning füüsilisteks, mis võivad otseselt ohustada töötaja füüsilist tervist (Seppo, Järve, & Kallaste, 2010). Töökeskkond saab töötaja heaolu ning töötahet toetada või vastupidiselt pärssida.

1.2.1 Alustava õpetajate abide väljakutsed töökeskkonnas kohanemisel

Alustava õpetaja jaoks on töökeskkonnas kõik uus, ta peab kohanema nii töö, kui ka kollektiiviga (Cassidy & King, 2017). Heidmets jt (2019) on oma uuringus välja toonud, et õpetajad tunnevad vajadust enesetäiendamiseks seetõttu, et neil puuduvad vajalikud oskused toimetulekuks erivajadustega õpilastega ning lisaks vajatakse rohkem tuge abipersonali näol. Sama kinnitab ka Taaveti uurimus (2010), kus ilmnes, et õpetajad sooviksid töökoormuse vähendamiseks rakendada õppe- ja kasvatustöösse rohkem õpetajate abisid. Seega sooviksid õpetajad kaasata õppetegevustesse rohkem õpetajate abisid, samas võib õpetaja abi tööle asuda ilma eelnevate pedagoogiliste teadmisteta. Varasemalt pole autorile teadaolevalt uuritud alustavate õpetajate abide kohanemist, aga mitmeid uuringuid on tehtud alustavate õpetajate

kohta, kelle jaoks on väljakutseteks olnud õpetamine, vanematega läbisaamine, töökultuuris orienteerumine ning töökorralduse haldamine (Clark & Byrnes, 2012). Olulisena on toodud välja õpetajat abistava personali roll emotsionaalse toe pakkumisel, hoolitseva keskkonna loomisel ning tegevuste korraldamisel olenemata kvalifikatsiooninõuetest tulenevatest erinevusest (Curby, Boyer, & Edwards, 2012).

Haridus- ja teadusministeerium on uurinud õpetajate töökoormust (Õpetaja tööaja kasutuse..., 2016), kus selgus, et üle poole õpetajatest (60% vastanutest) töötab rohkem, kui töölepingu kohaselt sätestatud on. Probleemina toodi välja, et eelnevalt kokku leppimata lisatunnid ei kuulu tööaja alla ning need kuuluvad õpetaja enda poolt vabatahtlikult tehtud lisatöö alla. Seega on üheks väljakutseks tööd alustades töökoormus. Antud andmed kehtivad õpetajate kohta, aga õpetajate abide kohta sarnased andmed puuduvad, seega ei ole autorile teada, kas antud andmed laienevad ka alustavatele õpetajate abidele.

Lisaks on lasteaias töötades väga oluline kolleegidega ning juhtkonnaga suhtlemine, mille mõju võib olla toetav või vastupidiselt tekitada lisastressi, kui suhtlemine on puudulik või ei ole toetav (Taavet, 2010). 2016. aastal tehtud uuringus selgus, et 74% direktoritest ja 65% õpetajatest tõid vähese koostöö põhjuseks puudulikud ajalised võimalused (Õpetaja tööaja kasutuse ja tööaja..., 2016).

Lasteaias töötamine nõuab palju füüsilist ja vaimset energiat, seega on stress õpetajatöö üheks ohuks (Peitel, 2017). Kuna õpetajate abide stressimäära autorile teadaolevalt ei ole eraldi uuritud on välja toodud tulemused kooliõpetajate ning lasteaiatöötajate seas tehtud uuringute näitel. Taaveti (2010) poolt tehtud uuringus selgus, et peaaegu pooled õpetajatest pidasid enda stressitaset keskmiseks ning kolmveerand vastanutest seostas stressi tööpingega. Samas kooliõpetaja poolt kõige suurema stressitekitajana toodi välja liigne töökoormus (Laur, 2018). Varasemalt on teada, et mida rohkem õpetaja stressi kogeb, seda enam on tõenäoline, et õpetaja kogeb ka ärevust ning meeleolu langust (Peitel, 2017).

Müratase on samuti kooli ja lasteaias keskkonnas sagedane probleem. Lasteaias tehtud uuringus kinnitasid peaaegu pooled õpetajad, et müratase on liiga suur (Taavet, 2010). Liigse mürataseme probleemi kinnitab ka 2014. aastal kolme kooli puhul tehtud uurimus, kus selgus, et müratase oli lubadust kõrgem (Ossipova, 2014). Lisaks kinnitab seda veel uuring, kus selgus, et peaaegu pooled kooli õpetajatest peavad probleemiks liigset mürataset ning kolmandik õpetajatest tundsid, et neil puudus võimalus vajaduse korral vaiksesse kohta minna (Metsoja & Alep-Möls, 2011). Liigne müra võib põhjustada kurnatust, väsimust, unekvaliteedi langust ning probleeme suhtlemisel (Mental health..., 2018). Lisaks mürale

ohustab õpetajaid töökeskkonnas puhkamiseks vajalike ruumide kasutamise puudus ning õhuniiskus ja ebapuhtus tööruumides (Taavet, 2010).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lasteaias tööd alustades pakuvad väljakutset puudulikud tööoskused ning teadmised keerulistes situatsioonides toimetulekuks, töökoormust, stressi ning füüsilisest keskkonnast tulenevat müra ning võimalust puhata vaikses kohas.

1.2.2 Alustavate õpetajate abide töökeskkonnas kohanemist soodustavad tegurid

Vaatamata alustavate õpetajate abide väljakutsetele tööd alustades on võimalik läbi erinevate tegurite nende kohanemist toetada. Töökeskkonnas kohanemist soodustavana on varasemate uuringute põhjal välja toodud suhtlemine kolleegidega. Kolleegidega sobivus ning töökeskkonnas valitsev õhkkond mõjutab töötaja heaolu ning töötaja kohanemist ning ka laste ning lapsevanemate rahulolu (Darling-Hammond, 2003). Viibur (2018) uuris lapsevanemate rahulolu lasteaias töötava personali kohta, kus selgus, et ka lapsevanemad peavad väga oluliseks lasteaias valitsevat õhkkonda ning personali omavahelist koostööd. Remmiku ja tema kolleegide tehtud uuringus (2015) alustava õpetaja kolleegide toetuse mõju kohta selgus, et uude töökeskkonda sisseelamist soodustab toetava keskkonna ning kogukonna tunde loomine. Ka Päre (2017) poolt tehtud uuringus selgus, et tööga rahulolu seisukohalt peetakse häid omavahelisi suhteid väga oluliseks. Alustava õpetaja töökeskkonnaga kohanemisel peetakse toetavaks võimalust pöörduda oma murede ja rõõmudega kolleegide ja juhtkonna poole (Remmik et al., 2015). Lisaks toovad Remmik jt (2015) välja, et selleks, et kolleegid ja juhtkond saaksid alustavat õpetajat toetada, on vajalik luua soodne keskkond kolleegide omavaheliseks suhtluseks ja õpetaja enesearendamise toetamiseks.

Lisaks üleüldisele kolleegide toetusele võib alustava õpetaja sisseelamist toetada läbi mentorluse. Mentorlus sai alguse 80ndatel eesmärgiga aidata alustaval õpetajal kogenuma kolleegi toel kohaneda ja areneda, pidades selleks omavahelisi vestlusi ning arutelusid (Clark & Byrnes, 2012). Mentorluse puhul peeti vajalikuks võimalust igal ajal mentori poole pöörduda ning võimalust eneserefleksioonide ja pikemate analüüside asemel koheselt mentoriga nõu pidada. Alustavad õpetajad tajusid rohkem toetust, kui neile oli määratud mentor läbi mentorluse programmi (Clark & Byrnes, 2012). Samuti on oluline alustava õpetaja kaasamine töökeskkonna planeerimisse. Kui alustav õpetaja satub lähestikku töötava õpetajaga, kellel tal on õpetamisel ühtsed väärtushinnangud ning arusaamad, on õpetaja kohanemisprotsess tõhusam. Seega on oluline, et koolijuhid oleksid teadlikud suhtlemisvõimalustest ning nende soodustamisest (Remmik et al., 2015). Autorile teadaolevalt puudub info õpetaja abile mentori määramise kohta.

Õpetaja abina tööle asumine ei eelda varasemat väljaõpet, kuid varasem väljaõpe ja enesetäiendamine toetavad alustava õpetaja kohanemist. Sama kinnitab ka Ülavere (2017), kelle sõnul peab lasteaias töötav inimene tahtma õppida ja ennast pidevalt täiendada, olema kursis haridusvaldkonnas toimuvate uuendustega ning suutma muutustele paindlikult reageerida. Selleks, et ilma pedagoogilise taustata inimene saaks õpetaja abi ametiks vajalikud oskused, on võimalik läbida koolitusi. 2011. aasta küsitluse tulemuste kohaselt on pedagoogilise koolituse läbinud 38,6% õpetaja abidest (Nappa & Fjuk, 2011, viidatud Vapper, 2015 j). Uuemaid andmeid õpetajate abide väljaõppe kohta autorile teadaolevalt ei ole.

Õpetaja abi ametiks on võimalik läbida täiendõppe koolitus kutseharidus tasemel, mida läbides omandab lõpetaja järgmised oskused: oskused lapse hooldamiseks ja tema arengu toetamiseks, oskab lasteaiasõpetaja abina toetada lapse füüsilist, emotsionaalset, intellektuaalset ja sotsiaalset arengut, oskab anda esmaabi, tunneb puhastusvahendeid ja koristusmeetodeid (Lapsehoidja, 2018; Lasteaiasõpetaja abi koolitus, 2020). Enesetäiendamine on oluline ka õpetaja abina tegutsedes. Seda saab teha läbi täiendkoolituste ja seminaride, samas ka mitteformaalselt läbi töötubade ning erialase kirjanduse (Loogma, Ruus, & Talts, 2019). Töötajaid on võimalik toetada läbi vajadustele vastavate koolituste, meeskonnakoolituste ja läbi kindlaks määratud koolitusplaani, mis tagaks kindla koolitusmahu (Anton, 2017). Õpetaja abidel on võimalik karjääri teha, kui õppeasutus läheb üle assistentide süsteemile või kui õpetaja abi/assistent läbib täiendõppe ja asub tööle lasteaiasõpetajana (Lillemets, 2016).

Seega on võimalik omandada õpetaja abi tööks vajalikud teadmised koolituste kaudu, mis soodustavad tööl kohanemist ning toimetulekut. Lisaks saab õpetaja abi toetada ka läbi erinevate teemapõhiste koolituste ja kovisioonide kaudu. Lasteaias töötamise juures peetakse siiski ka väga oluliseks sisemist soovi õppida ning ennast pidevalt täiendada.

Kogu lasteaias töötaval personalil on laste arengus oluline roll, samas ei ole õpetajate abidel vastavat ettevalmistust kvalifikatsiooninõuete puudumise tõttu. Küll aga on õpetaja abi lastega otseses kontaktis isegi rohkem kui õpetaja, sest õpetaja on tihti hõivatud dokumentatsiooni täitmisega (Steinssi & Haug, 2003). Lisaks peetakse õpetaja abi oluliseks rolliks emotsionaalse toe pakkumist ja hoolitseva keskkonna loomist (Curby, Boyer, & Edwards, 2012). Varasemalt on uuritud alustavate õpetajate kohanemist ning tööga toimetulekut, samas puuduvad sarnased uuringud õpetajate abide kohta. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest

töökeskkonnaga ja nende ootused toimetuleku toetamisele. Bakalaureusetöös otsitakse vastuseid kolmele uurimisküsimusele:

1. Millised on olnud alustavate õpetajate abide väljakutsed töökeskkonnas tööd alustades?
2. Mis on alustavaid õpetajate abisid tööd alustades töökeskkonnas toetanud?
3. Mida alustavad õpetajate abid toimetulekuks töökeskkonnas veel vajavad?

2. Metoodika

Lähtuvalt bakalaureusetöö eesmärgist kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldab aru saada inimeste kogemustest (Laherand, 2008). Kvalitatiivne uurimisviis on sobilik reaalse elu mõistmiseks ning kirjeldamiseks (Õunapuu, 2014). Kuna töö keskmes on alustavate õpetajate abide kirjeldused nende kohanemisest töökeskkonnaga ja ootustest toele, on kvalitatiivse uurimisviisi valik bakalaureusetöö autori hinnangul põhjendatud.

2.1 Valim

Bakalaureusetöös kasutati mugavusvalimit, millele omakorda seati ka kriteeriumid. Mugavusvalimi puhul kaasatakse uurimusse autorile lihtsalt kättesaadavaid inimesi (Õunapuu, 2014). Kriteeriumivalimi puhul toimub uuritavate leidmine eesmärgistatud kriteeriumise alusel (Guest, Bunce, & Johnson, 2006). Sobivate intervjueeritavate leidmiseks kasutas bakalaureusetöö autor endale tuttavaid lasteaiasõpetajaid, kelle kaudu sai töötavate õpetajate abide kontaktid. Uurimistöösse sobilik intervjueeritav vastas kriteeriumile, kui ta oli töötanud lasteaias vähem kui viis aastat. Käesolevas bakalaureusetöös peetakse alustavaks õpetajaks isikut, kelle töötatud aastate arv jääb vahemikku kuni 5 aastat ning iseloomustavateks tunnusteks loetakse õppimist ning kohanemist töökeskkonnas (Õpetajate karjääriredel, 2018). Potentsiaalsetele intervjueeritavatele saadeti ülevaatliku sisuga e-mail, kus tutvustati intervjuu teemat ning küsiti uurimises osalemiseks nõusolekut. Peale nõusoleku saamist lepiti kokku aeg ja koht, kus intervjuu läbi viiakse. Kokku viidi õpetajate abidega läbi kuus intervjuud, viies erinevas lasteaias. Uuritavate nimed on asendatud pseudonüümidega tagamaks intervjueeritavate konfidentsiaalsus (Õunapuu, 2014). Intervjueeritavate taustaandmed on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Uurimises osalenud õpetajate abide taustaandmed

Pseudonüüm	Vanus	Tööstaaž	Haridustase
Mari	32	3 aastat	Keskeriharidus
Lea	26	1 aasta	Kõrgharidus
Mare	49	1.2 aastat	Kõrgharidus
Mai	31	0.3 aastat	Keskeriharidus, lapsehoidja tase 4
Katre	34	4.5 aastat	Kõrgharidus ja lapsehoidja tase 4 omandamisel
Merje	45	5 aastat	Keskeriharidus

2.2 Andmekogumine

Antud uurimuses kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis on hea viis uurida teemat, mida on vähe uuritud (Laherand, 2008). Intervjuu eeliseks on andmete kogumise paindlikkus - võimalus saada aimu inimese tunnetest, kogemustest ning ootustest (Virkus, 2016). Poolstruktureeritud intervjuu puhul määrab küsimuste järjekorra intervjuuerija, kes võib küsimusi ümber sõnastada ning vajadusel lisaküsimusi küsida (Õunapuu, 2014).

Intervjuukava tegemisel lähtuti varasematest uuringutest (Taavet, 2010; Remmik et al., 2015; Lillemets, 2016; Päri, 2017). Intervjuukava koosnes kokku kümnest küsimusest, millel olid lisaks veel alaküsimused. Kava koosnes taustaküsimustest, mis hõlmas endas tööstaaži, vanust ja sugu. Tööle asumise küsimusteplokis soovis autor saada ülevaadet tööle asumise perioodist, mis toetas tööl kohanemist ning mis oli keeruline. Töökeskkonnas toimetulekuga seonduvate küsimuste alla kuulusid küsimused töökohustuste ja töömahu kohta. Viimase teemaploki moodustasid tuleviku ootuste kohta, kuhu alla kuulusid küsimused selle kohta, mida õpetajate abid veel sooviksid töökeskkonnas kohanemise toetamiseks. Intervjuu kava on välja toodud lisas 1.

Uurimuse usaldusvääruse suurendamiseks algas andmete kogumise protsess prooviintervjuu läbiviimisega koolieelse lasteasutuse õpetajaks õppiva tudengiga. Prooviintervjuuga sooviti mõista, kas küsimused on arusaadavad ning üheselt mõistetavad. Pilootintervjuu tulemusena paar intervjuuküsimust liideti, näiteks: „Kirjeldage palun, mis teile lasteaias töötamise juures meeldib?“ ja „Millised töökohustused on teile kõige meelepärased?“ Alles jäi ainult esimene küsimus ning vajadusel intervjuueritav täpsustas küsimust. Seejärel viidi läbi intervjuud. Kaks intervjuud viidi läbi lasteaias ning ülejäänud neli viidi läbi kasutades Skype keskkonda. Autori arvates oli intervjuusid mugavam läbi viia lasteaias, sest see võimaldas tekitada mugavama keskkonna ning soodustas lisaküsimuste esitamist. Siiski pidas autor intervjuude läbiviimisel oluliseks sõbralikku suhtlemist ning

võimalikult toetava õhkkonna loomist, selleks alustati intervjuud taustaküsimuste esitamisega, mis võimaldas intervjuueeritaval ennast mugavamalt tunda. Ka Õunapuu (2014) kohaselt on oluline intervjuusid läbi viies, et intervjuueeritav tunneks ennast mugavalt ning oleks avatud. Intervjuude pikkused varieerusid 18 minutist kuni 95 minutini intervjuud viidi läbi ajavahemikus 10.02-31.03.2020.

2.3 Andmeanalüüs

Kogutud andmed analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi kaudu, mis keskendub teksti mõistmisele (Õunapuu, 2014). Andmete analüüsimine toimus kolmes etapis. Esimese etapina transkribeeriti andmed ehk helifail töödeldi ümber tekstifailiks. Intervjuud transkribeeriti sõna-sõnalt, et teksti sisu ei muutuks. Usaldusväarsuse suurendamiseks kuulati helifail uuesti üle ning võrreldi tekstifailiga, et veenduda helifaili ja tekstifaili omavahelises kooskõlas. Keskmise tekstifaili pikkus oli 12 lehekülge, reavahega 1.5, kasutades kirjastiili *Times New Roman*, suurusega 12. Keskmiselt võttis ühe intervjuu transkriptsioon aega 6 tundi.

Teise etapina toimus kodeerimine, milleks kasutati *Qcamap QCAmap (a software for Qualitative Content Analysis) andmetöötlusprogrammi*, mille abil moodustati iga uurimisküsimuse kohta peakategooria ja alakategooriad. Kodeerimise käigus lahutatakse tekst osadeks, mida saab hiljem analüüsida ja süstematiseerida (Laherand, 2008). Esimese sammuna lisati kõik transkribeeritud intervjuud tekstifailina andmetöötlusprogrammi. Kodeerimisel võeti aluseks uurimisküsimused ning lähtuvalt nendest märgiti tekstis ära olulised üksused ning anti neile ühine märksõnaline tähendus ehk kood. Oluliseks üksuseks oli tekst, mis andis edasi uurimisküsimuse jaoks vajalikku tervikmõtet (Elo & Kyngäs, 2008). Uue tähendusliku üksuse lisamisel võimaldas *QCAmap* lisada uue koodi, samas oli võimalik kasutada ka juba olemas olevaid koode. Näide koodi kirjutamisest on esitatud tabelis 2.

Usaldusväarsuse suurendamiseks kodeeriti transkriptsioone paari päeva möödudes uuesti. Korduval kodeerimisel täpsustati peamiselt koodide sõnastusi ning tähenduslike üksuste pikkuseid. Kolmanda etapina toimus koodide kategoriseerimine ehk rühmitati sisult sarnase tähendusega koodid ning koondati need ühisnimetuse alla. Töö usaldusväarsuse suurendamiseks kasutati bakalaureusetöö juhendaja abi - arutati kategooriad ühiselt läbi ning tehti parandusi.

Tabel 2. Transkriptsioonist tähenduslike üksuste markeerimine ning neist koodide moodustumine (andmeanalüüs uurimisküsimusele „Millised on olnud alustavate õpetaja abide väljakutsed töökeskkonnas tööd alustades?” vastuse leidmiseks)

Transkriptsioon	Kood
Ma arvan, et keerulisem ongi see enesekehtestamine ja pidev kordamine, et lapsega sa pead ikkagi 10x ütlema midagi ja ta ikka ei kuula.	Enesekehtestamine Pidev kordamine

Lisaks kasutati uurimispäevikut, mis aitas andmeid dokumenteerida (Laherand, 2008). Uurimispäevikusse koondati käsitsi peakategooriate ning alakategooriate kohta märksõnu, uurimispäevik aitas mõtteid koondada ning tulemusi hallata. Näide kategoriseerimisest on tabelis 3.

Tabel 3. Koodidest kategooria moodustumine (andmeanalüüs uurimisküsimusele “Mida alustavad õpetajate abid toimetulekuks töökeskkonnas veel vajavad?” vastuse leidmiseks)

Koodid	Alakategooria
Lapsehoidja koolitus tase 5	
Erivajadusega lapse koolitus	Töoga toimetulekut toetavad koolitused
Lastevanematega toimetuleku koolitus	
Esmaabi	
Koristamise efektiivsust tõstev koolitus	

Töös eetilise tagamiseks lähtus töö autor headest uurimistöö kirjutamise tavadest. Uuritavatele isikukaitse tagamiseks kasutas autor andmeid õiglaselt, ilma andmeid kallutamata (Eessalu et al., 2017).

3. Tulemused

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused toimetuleku toetamisele. Andmeanalüüsil saadud tulemused on välja toodud uurimisküsimuste alla moodustunud peakategooriate kaupa. Peakategooriad on esitatud paksus kirjas. Tulemusi kinnitavad ja illustreerivad tsitaadid läbiviidud intervjuudest ning need on esitatud kursiivkirjas. Tsitaatides ära jäänud tekstilõigud on asendatud /.../ märgiga. Tsitaatide lõppu on lisatud neile vastavad pseudonüümid.

3.1 Alustavate õpetajate abide väljakutsed tööd alustades

Esimese uurimisküsimuse „Millised on olnud alustavate õpetaja abide väljakutsed töökeskkonnas tööd alustades?“ alla moodustus neli peakategooriat: töökoormus ja tööde ajastamine, suhtlemine kolleegidega ja lastevanematega, lastega toimetulek ning rühmas levivad haigused.

Kõik intervjuueeritavad tõid ühiselt välja, et alustades oli raske **aja ja tööde planeerimine**. Ühe päeva sisse pidi mahtuma koristamine, lastega tegelemine, toitlustamine ja ka pidev õpetaja abistamine. Seda kõike oli alustades palju ning raske oli kõike meeles pidada. Toodi välja, et töö iseenesest ei tundunud väga raske, aga kuna tempo oli kiire ja jooksvaid tööülesandeid tuli pidevalt juurde, siis see tegi alustades kogu tööpäeva raskemaks ning töökoormus tundus suur.

Selle aja jooksul, kui lapsed õues on, peaksin ma terve rühma ära koristama, kõik ruumid, kõik tolmu võtma ja põrandad pesema, laua ka veel katma ja voodid lahti tegema. See ei ole inimlikult võimalik. (Katre)

Vastanute seas leidis neid, kes said tööd alustades konkreetsed ametijuhendid, mille järgi peaks oma tööd planeerima. Ametijuhendid olid koostatud lasteaia juhtkonna poolt. Osaliselt nähti konkreetset ametijuhendit toetavana, aga samas ka liiga idealiseeritud ettekujutusena tööpäevast.

Juhtkonna poolt on tehtud tabel, mis sul peab olema tehtud nädalas korra, aastas korra, kvartalis korra /.../ ei ole päris nii, et pead ise välja mõtlema millal pead näiteks seinu pesema. (Mari)

Nii ideaalselt nagu paberites kirjas on, mida tegema pead..seda ei suuda mitte keegi ilmselt, see on vaimselt raske, kui ma pean igapäev täpselt samas järjekorras kõik tolmud ja põrandad pühkima. (Katre)

Samas õpetaja abid, kellel sellist tööplaani ei olnud tundsid alustades puudust konkreetsest tööplaanist, mille järgi oma töid planeerida.

/.../ Ise pidid avastama /.../ mida ma pean tegema ja mis vahendeid ma pean näiteks selleks kasutama /.../ (Lea)

Ka toodi välja asjaolu, et päevarütm käib üsna rangelt kella järgi ning see oli alustades kurnav ning väsitav, sest lasteaias käib päevarütm kindlate kellaaegade järgi. Sellest tulenevalt tunti, et oma töökohustusi täites tuleb olla kiire. Kuid see osutus rakseks ning alati ei jõutud ajaliselt päevakavas püsida.

/.../ Sa pead koguaeg kella vaatama, see oli kõige ebameeldivam, ma ei imestanud miks lapsed nii närvilised on /.../. (Mari)

/.../ kui sa oma loomult oled rahulik tegutseja siis ega seda kiirust nii poole võrra juurde ei tule /.../. (Mare)

Nii mõnigi intervjuueeritav tõi välja asjaolu, et kui rühmas on erinevas vanuses lapsed, siis see raskendab kogu töö planeerimist, sest õpetaja abi on siis veel enam õppetegevustesse kaasatud. Intervjuueeritavad tõi välja, et sattusid tihti olukorda, kus ei teadnud kuidas toimida ning prioriteete seada ning kas tähtsam on tegeleda koristamisega või minna appi õpetajale.

/.../ Need päevad, kui õpetaja teeb koolieelikutega tundi ja mina lähen väikestega õue, pean poole tunniga kõik valmis saama /.../ (Lea).

Kõige raskem oli ajaplaneerimine, millal sa koristad, millal sa tolmu pühid, et see aja leidmine, kui lastega koos peab veel õues käima, rühmas on lapsed ju pidevalt, eriti kui nad on erineva vanusega. Kui on suured õppetegevusel siis on väiksed rühmas ja kui on väiksed õppetegevusel on suured rühmas. Millal ma koristan, millal ma põrandat pesen, et see oli küll keeruline. (Merje)

/.../ Kuna on see hetk, et ma nüüd pean tulema siia sinu juurde või kuna ma pean tegelema oma töödega...kus see joon jookseb, et kumb on tähtsam. (Mari)

Sellistel juhtudel tuletati endale meelde kokkulepped kolleegidega, mis enamasti oli laste heaolule orienteeritud või küsiti situatsioonipõhiseid juhtnööre õpetajatelt.

Meil oli üks probleemsem laps..temaga oligi nii, et ka õppealajuhataja tuli üttelema, et las need koristamised jäävad, et praegu on vaja selle lapsega tegeleda. See oli tõesti vastavalt vajadusele /.../ vahepeal ta vajas täiesti üks ühele kontakti, vahepeal viisin ta üksinda riideruumi istuma, kui ta teistele lastele ohtlikuks muutus. Peale seda tuligi teda lohutada ja temaga rääkida ning tagasi rühma viia. (Katre)

Suhtlemine kolleegide ja lastevanematega oli samuti alustades keeruline.

Intervjuueeritavad tõi kõik ühiselt välja, et lasteaias töötades on väga oluline rühmasisene

koostöö ning head suhted. Esmased kogemused kolleegidega olid intervjueeritavatel erinevad. Leidus nii väga head koostööd kui ka probleemseid omavahelisi suhteid. Mõnel intervjueeritaval esines tööd alustades keerulisi suhteid töökaaslastega. Ühe intervjueeritava rühmas olid omavahelised suhted nii pingelised, et üks töötajatest lahkus töölt.

Siis ta pendeldas oma probleemidega, koguaeg oli selline paks õhkkond rühmas, et heitis ühte-teist koguaeg ette, talle miski ei sobinud. Siis mõtlesingi, et me oleme tööl ja kolleegid, et ei peagi hästi läbi saama, aga see andis nagu mulle õppetunni, et kui sa inimesega ei klapi siis sa ei saa temaga rühmas koos töötada, see ei ole lihtsalt võimalik. (Mari)

/.../ Koguaeg oli selline tunne, et temast kiirgus sellist tunnet nagu ma oleks koguaeg mingi andestamatu patuga hakkama saanud ja siis ma ei tahtnudki midagi teha, sest ma tundsin, et teen koguaeg midagi valesti /.../ vastik oli tööle minna, ma ei tahtnud minna /.../ (Katre)

Peale rühmasisese suhtluse toodi välja ka raskused vanematega suhtlemisel. Pooled intervjueeritavad tõid välja, et alustades oli raske lastevanematega kontakti leida ning nendega usalduslikku suhet luua. Toodi välja asjaolu, et lastevanematega on keeruline leida kompromissi ning jõuda üksteise mõistmisele.

Igal lapsevanemal on oma lapse suhtes oma nägemus ja kui ta tuleb oma nägemusega sinna lasteaeda siis sina pead sellega toime tulema. (Mari)

Kõik intervjueeritavad leidsid ühiselt, et **lastega toimetulek** oli alguses keeruline. Loodeti, et tööle asudes saavutatakse lastega toimivad ning usalduslikud suhted ning suudetakse ennast kehtestada. Probleemina toodi välja see, kui tööd alustati poole aasta pealt ning lapsed olid juba eelneva töötajaga harjunud. Sellistel juhtudel tekkisid head ja usalduslikud suhted lastega aja möödudes, aga ühe intervjueeritava jaoks oli see emotsionaalselt väga raske. Ta ei osanud ka kellegi poole oma murega pöörduda ning elas seda omaette läbi.

/.../ ma ei olnud päris kindel, kas ma peaksin olema nagu mina, või kõik tahavad, et ma oleksin nagu eelmine töötaja, see oli psühholoogiliselt mulle raske /.../ et lapsed mind ka usaldaksid ja minuga räägiksid ja mulle oma muresid kurdaksid

/.../ raske on võtta üle kellegi kohta laste südames /.../. (Mari)

Tööle asudes tundis nii mõnigi intervjueeritav, et oskustest ja teadmistest jääb puudu. Enamustel intervjueeritavatel puudusid eelnevad kogemused ja väljaõpe lastega töötamiseks. Ilma väljaõppeta töötajad tõid välja, et kogemused piirdusid enda lastega või teiste laste hoidmisega. Ühiselt toodi välja asjaolu, et lasteaias on lapsi palju ning nendega toimetulek oli

alguses keeruline ning tekitas ka endas meeleolulangust, kui seda ei suudetud. Tunti ennast halvasti, kui ei suudetud ennast kehtestada.

Sa nagu peaksid suutma oma lapsi koguaeg hallata ja panna n-ö nõõrimööda käima ja siis sa tunned ennast halvasti, kui sa seda alati ei suuda. (Katre)

/.../ lapsega sa pead ikkagi 10x ütleva midagi ja ta ikka ei kuula /.../. (Lea)

Mitmed intervjueritavad tõid välja, et murekohaks oli toimetulek just erivajadusega või lihtsalt erinevat kohtlemist vajavate lastega. Intervjuude käigus selgus, et tihti on õpetaja abi see isik, kes tegeleb individuaalselt nende lastega, kes nõuavad rohkem tähelepanu.

Intervjueritavad tõid välja ka vajaduse lastega üksi olla, kui õpetajatel on arenguestlused, koolitused või koosolekud. Mitme intervjueritava jaoks oli üksi laste eest vastutamine alguses üsna raske.

/.../ kui on mõni raske laps, kes on vägivaldne/agressiivne, eelmise rühmaga oli probleem, et see heli oli hästi valju..lapsi oli 2x rohkem, kui mul praegu lapsi rühmas on..õhtuks lihtsalt pea valutab/.../põdesin hästi palju seda, kuidas ma palju lapsi suudan korraga jälgida..just õues, et keegi ära ei kaoks ja midagi ei juhtuks /.../. (Katre)

Murekohana toodi veel välja **rühmas levivad haigused**, mis ohustavad nii õpetajate abide enda tervist kui tekitavad lisatööd. Intervjueritavad tõid välja, et lasteaias levib ka parasiite, kelle tõrjumiseks ning levimise takistamiseks peab õpetaja abi desinfitseerima rühmaruumides pindu ja esemeid tavapärasest rohkem.

/.../ lapsed levitavad haigusi, näiteks grippi haigestuvad rohkem /.../ lasteaias ja koolides on viimastel aastatel olnud täipuhangud ja lasteaias mõned aastad tagasi meil ka olid, lisaks ka igasugused kõhuussid on ka väga levinud, igatahes peab olema teadlik, et see on suurem risk mingeid nakkushaigusi külge saada. (Katre)

Kui õpetajal on paaniline hirm mingite haiguste ees /.../ pead iga natukese aja tagant mänguasju pesema ja desinfitseerima /.../ Toon näite, rühmas olid täid..madratsid voodist välja..kõik kõik pessu /.../ ma saan aru küll, et peab tegema..aga kas on vaja ka plastmassist asju selleks vaja pesta. (Mare)

Uurimuses osalenud alustavate õpetajate jaoks oli alustades keeruline planeerida oma aega ja tööd. Lisaks ei mõjunud kohanemist soodustavalt keerulised suhted kolleegidega ning lastevanematega. Samuti oli väljakutse alustades tulla toime lastega keerulistes situatsioonides.

3.2 Alustavate õpetajate abi töökeskkonnas kohanemist toetavad tegurid

Teisele uurimisküsimusele “Mis on alustavaid õpetajate abid tööd alustades töökeskkonnas toetanud?” tekkis kolm peakategooriat: eelnev väljaõpe ning õppimine töö käigus, kolleegide toetus ja kolleegidega suhtlemine ning lasteaias töötamise mitmekesisus. Intervjueeritavad tõid soodustava tegurina välja **eelneva väljaõppe ning õppimise töö käigus**.

Uuritavate seas oli neid, kellel oli läbitud lapsehoidja koolitus tase 4. Koolitusel saadud teadmised olid õpetaja abina alustades kasuks, sest seal oli õpitud nii lastega tegutsemise kui ka koristamise kohta.

./../ Ma olen saanud väljaõpe laste kohta, ohutegurite, erivajadustega laste, koristamise, väärkohtlemisest, suhtlemisest ./../ lapsehoidjakoolitus oli väga suureks abiks. (Merje)

Intervjueeritavad kinnitasid, et lapsehoidjakoolitus on hea ettevalmistus õpetaja abi tööks, sest seal õpitakse vajalikke oskusi lasteaias toimetulekuks. Samas toodi välja, et tihti ei ole need teoorias õpitud teadmised siiski piisavad ning pidevalt on vaja ennast arendada ja juurde õppida. Uusi teadmisi omandatakse nii kogenumatelt kolleegidelt kui erialaseid raamatuid lugedes, lisaks ka majasisestel koolitustel. Toetavatena toodi välja ka lasteaias olev tugimeeskond, kelle poole saab oma muredega pöörduda.

See on nii oluline, et lasteaias oleks olemas logopeedid, eripedagoogid ja psühholoogid, kelle poole sa saaksid pöörduda murega, et sul on rühmas selline laps...ja praegusel hetkel võtavad lapsvanemad eripedagoogi väga tõsiselt, kui sind kutsutakse koosolekule ja lauas istub eripedagoog, siis vanemad võtavad seda hoopis teisiti, kui me teeme lihtsalt koosoleku. (Mari)

Algusperiood oli intervjueeritavatel erinev, aga kõik tõdesid, et väga oluline oli nende jaoks **kolleegide toetus ja kolleegidega suhtlemine**. Õpetaja abina tööd alustades peeti oluliseks tunnet, et nad on tööle oodatud ja nad julgevad vajadusel abi küsida. Intervjueeritavad rõhutasid meeskonnatöö olulisust ning üksteise vastastikkust abistamist tööülesannete täitmisel. Ootused olid kõigil vastanutel üsna sarnased - oodati, et neisse suhtutakse sõbralikult, abivalmilt, mõistvalt ning paindlikult, sest enamus intervjueeritavatel on ka endal lapsed. Seetõttu tuli neil ette lastega seonduvaid käike, mille tõttu tuli töölt varem ära minna. Intervjueeritavad pidasid kolleegide juures oluliseks sõbralikkust, rõõmsameelsust, ühiste huvide ja eesmärkide olemasolu ning oma südamega oma töö tegemist.

Lisaks oodati, et neid võetakse võrdse meeskonnaliikmena ning ei piiritleta väga jäigalt õpetaja ja õpetaja abi kohustusi.

/.../ Ei olegi vahet, kas sa oled õpetaja abi, assistent või õpetaja..ja kõike tehakse kolmekesi koos, kes saab ja näeb /.../ sa võid õpetaja olla, aga kas sul on raske lõunal voodid välja tõmmata või kui nad ärkavad siis kokku lükata, seda võiks iga õpetaja teha. (Mare)

Kõige alus on rääkida inimesega, ükskõik mis..kui on vaja töölt eemal olla, ülemusega suhelda, pole vaja karta, kõik oleme inimesed. Lihtsalt suhtlemine, kui sa oled vait ja kannatad, ei tule midagi välja, ainult stress tekib. (Merje)

Tähtis oli intervjuueritavate sõnul ka võimalus pidevalt küsida, kui midagi jääb arusaamatuks, ning ennast seeläbi mitte halvasti tunda. Toodi välja, et kohanemist soodustas hommikul tööd alustades päevaplaani läbiarutamine, mis lõi võimaluse töid paremini planeerida ning õpetajaga kooskõlastada. Kohanemist toetas ka teadmine, et võidakse oma murede ja rõõmudega kolleegidega poole pöörduda. Kõik vastajad töid ühiselt välja, et kolleegidega omavahelised head suhted on väga tähtsad ning toetavad kohanemist ja toimetulekut.

/.../ Vahest on töö nii nüri..aga kui sul kolleeg on nii tore, mõtleb sinuga kaasa, mõtleb ja mureseb sinuga koos..siis on nii meeldiv tööl olla, lähed kohe rõõmuga tööle /.../. (Mari)

Ühel intervjuueritaval õnnestus projekti raames käia tööreisil Hispaanias, mis aitas tal kolleegi paremini tundma õppida.

/.../ Jätad nädalaks lapsed koju, elad nädal hotellis kahe inimesega, ühe inimesega polnud ma isegi rääkinud. See tundus mulle väga ekstreemne, see oli kergelt nagu väljakutse /.../ Nüüd on palju muutunud, /.../ räägime rohkem, väga soovitan kõigile /.../. (Mari)

Hea on töötada lasteaias, kindel graafik ja tasu, laste kõrvalt on ideaalne töötada..sest enamusest on ikkagi emad ja ülemus ise on ka ema, mõistab ja toetab seda. (Katre)

Positiivsena toodi välja **lasteaias töötamise mitmekesisus**, mis hõlmab laste siirust, toredaid mõtteid, laste arengu nägemist ja selle toetamist ning erinevaid kunstitöid. Töö eripärast lähtuvalt toodi välja, et lasteaias on võimalus pidada erinevaid tähtpäevi ning nendeks ettevalmistusi teha, lisaks veel õppekäikudel käia, mida intervjuueritavad pidasid lasteaias töötamise juures üheks meeldivamaks asjaks.

Puhas rõõm ja siirad näod, see näitab seda, et olen jõudnud nende südamesse, see näitab, et käid natukene ära ja nad juba igatsevad sind kohutavalt...see on hästi positiivne. (Mare)

Minu jaoks on suhtlemine kõige lihtsam, lastega just, nad on mu kohe omaks võtnud /.../ lapsed tunnetavad kohe ära kas hoolid või mitte. (Merje)

Meeldivana toodi välja lasteaias töötamise mitmekesisus ning pidev tegevuses olemine. Intervjueeritavad tõid välja asjaolu, et päevad mööduvad väga ruttu ning igavust tundma ei pea. Samas liikuva ja füüsilise töö osas olid intervjueeritavad erineval arvamusel - mõne jaoks on see meeldiv, aga leidus ka intervjueeritavaid, kellele füüsiline koormus oli alguses väsitav ning harjumatu.

Saabki ajas kulgeda aastaringis, kui kuskil mujal tööl ei saa seda päriselu läbi elada, näiteks vanarahva pühad..mihklipäev, emadepäev jne elatakse läbi /.../ ongi selline mitmekesine, kui õpetajad ka teevad igal nädalal mingi teema siis ongi sellel teemal mõtlemine /.../ hea asi, et saad piisavalt liigutada/.../ ei ole liiga palju koormust, ega liiga vähe koormust. Selline tavaline liikuv elu, et saad kõndida, istuda..kõike teha parasjagu, nii nagu tunned..selline mõõdukas liikumine. (Katre)

Alustavad õpetajate abid tõid toetavana välja eelnevalt omandatud pedagoogilised teadmised, samas ka pideva õppimise ning arenemise. Uuritavate sõnul mõjutas nende kohanemist olulisel määral ka kolleegide toetus ning nendega suhtlemine. Lisaks toodi positiivsena välja lasteaiatöö põnevust ning töö mitmekesisust.

3.3 Alustavate õpetajate abide ootused tulevikuks

Kolmandale uurimisküsimusele „Mida alustavad õpetajate abid toimetulekuks töökeskkonnas veel vajavad?“ moodustus neli peakategooriat: koolitused ja enesetäiendamine, õpetaja abi ametile vastav töötasu ja maine väärtustamine ühiskonnas, juhtkonna toetust ja kaasatust rühma tegemistesse ning tööülesannete tegemiseks vajalikud töövahendid.

Kõigi intervjueeritavate jaoks olid olulisel kohal **koolitused ja enesetäiendamine**. Intervjueeritavad leidsid ühiselt, et lasteaiatööst tulenevalt peab olema kogu-aegne õppimisvõimeline ning avatud uutele teadmistele. Töökeskkonnas toimetulekuks sooviti koolitusi nii tööga paremini toimetulekuks, kui ka enda heaolu toetamiseks. Koolitusi sooviti erivajadustega lapse temaatikal, lisaks üldiselt erinevaid koolitusi kaasaegse pedagoogika teemadel, lastevanematega suhtlemise kohta ja enesekehtestamise tehnikate kohta. Lisaks sooviti koolitusi veel lastega tänaval liikumise, koristamise ja iseenda tööstressiga toimetuleku kohta.

/.../ Kuidas tulla toime tööstressiga, see on väga õpitud teema /.../ need mõtted ei tule alati meelde /.../. (Mari)

.../ Kasvõi liikluses lastega liikuma, sest ega abid käivad ka õpetajatega majast väljas. Või siis ütleme laste psühholoogia alased koolitused, ega abid on rühmas samamoodi nagu õpetajad, kasvõi erivajadusega lapse kohta, neile kuluvad need kõik teadmised samamoodi ära..või kasvõi suhtlemine lastevanematega..see on väga suhtlemist vajav töö .../. (Mare)

Vastanud tundsid, et õpetaja abi tööd ei väärtustata piisavalt. Sellest tulenevat peeti oluliseks **õpetaja abi ametile vastavat töötasu ja maine väärtustamist ühiskonnas**. Toodi välja, et õpetaja abi töö iseloom on ajas küll muutumas, aga siiski leidub õpetajaid, kes võtavad õpetaja abi, kui madalamal olevat isikut ning see tekitab ebameeldivaid tundeid. Kuigi ka õpetajate abidele korraldatakse koolitusi ning kaasatakse neid rohkem õppetegevustesse, intervjueeritavad tundsid, et õpetaja abi tööd ei väärtustata piisavalt.

.../ Mõni õpetaja ei tule isegi kööki, kui sul abi vaja on..ta ei tule üldse sinu tööd tegema, vanasti oligi nii, et õpetaja abid olidki söögitädid .../ ma pean multifunktsionaale olema .../. (Mari)

Mulle isegi meeldib lasteaias töötamine, aga mulle ei meeldi see suhtumine töösse, et lihtne töö ja miks ma midagi paremat ei tee ja see palk! (Katre)

Vastanud tõid välja oma mure töötasu osas. Mitmed intervjueeritavad tõdesid, et neile meeldib lasteaias töötada, aga töötasu ei võimalda neil majanduslikult soovide kohaselt toime tulla. Oli neid, kes tõid välja, et plaanivad lähiajal ebasobiva töötasu tõttu tööd vahetada.

Ma pigem arvan, et viie aasta pärast mu lapsed on juba suuremad, ma näen ennast pigem tasuvama töökoha peal. Vahepeal mõtlesin, et läheks assistendiks õppima, aga palk on ikkagi väike. Ma olen kahe lapsega ametlikult üksikema, pean kõik ise maksma, see on raske. (Mari)

Lihtsalt praegu ei ole leidnud väljapääsu ja mul on vaja stabiilset sissetulekut, ma ei julge riskida millegi muuga. Normaalselt ei ole võimalik ära elada sellise palga eest, kuna mul elukaaslast ega kedagi ei ole. (Katre)

Juhtkonnaga kokkupuudet ning suhtlemist on intervjueeritavate sõnul üsna vähe, aga samas tunti, et kui on juhtkonna abi vaja läinud siis ei ole alustavad õpetaja abid seda alati saanud. Tähtsaks peeti, et veel rohkem oleks **juhtkonna toetust ja kaasatust rühma tegemistesse**.

Juhtkonna poolt oodati konkreetseid võimalusi ja abi, mitte lihtsalt võimalust oma muredest rääkida. Lisaks juhtkonna poolsele abile tunti puudust sõnalisest tunnustamisest ning nende poolset kinnitust sellele, et töötaja on oluline ning teda väärtustatakse töökeskkonnas.

.../ Juhtkond peab oskama igapäevase tasandile tulla, nii abi kui ka õpetaja tasandile

*.../ Ka võimalus juhtkonnalt abi saada ning oma muredest rääkida on väga oluline.
.../ Vahest lihtsalt tahaks kurta mure ära ja tahaks individuaalset lahendust .../ sa
oled ju juht..sul on rohkem kokkupuuteid suhetega, et kuidas asja lahendada .../
tahaks, et vahest paari kuu tagant käia ja öelda, et kõik on hästi ja te olete nii tublid.
.../ (Mari)*

*On mingeid asju millega, pead võibolla juhtkonna poole pöörduma, et siis eeldaks
küll, et sind mitte ainult ära ei kuulata..vaid aidatakse ka ühiselt lahendustele jõuda.
Mitte nii, et tore on, et käisid siin südant puistamas kõik...see ei ole töötaja jaoks
kuidagi lahendus. (Mare)*

Üks õpetaja abi pakkus välja variandi, et juhtkond võiks olla korra aastas terve päeva rühmas, mis annaks hea ülevaate rühmas toimuvast igapäevaelust. Intervjueeritava ettepaneku kohaselt võiks juhtkond veeta rühmas kogu aja, sest tihti kiputakse tulema ainult mõneks minutiks, mis ei loo piisavalt palju võimalusi rühma päriseluga kursis olemiseks. Terve päeva nägemine, aga aitaks juhtkonda rohkem kaasata ning läbi selle paremini mõista õpetaja ja õpetaja abi tööd ning rühmas toimuvat.

*.../ Kabinetist välja, see on mu mõte..siis te näete, mis toimub, mitte siis kui on vähe
lapsi vaid siis kui on terve rühm .../ (Mare)*

Veel sooviti neutraalset isikut kelle poole pöörduda oma murede korral.

*.../ Võiks olla üks niisugune neutraalne inimene, kes on ühenduslüli õpetajate ja
juhtkonna vahel..kasvõi logopeed, kui psühholoogi või eripedagoogi ei ole
lasteaias.../ (Mare).*

Intervjueeritavate seas leidus neid, kes sooviksid **tööülesannete tegemiseks vajalikke töövahendeid**. Töövahendite sooviti nõudepesumasinat, mis lihtsustaks töö tegemist, sest kolm korda päevas nõusid pesta käsitsi on intervjueeritava sõnul väsitav ning ajakulukas. Nõudepesumasin lihtsustaks tööd ning looks võimalused õpetaja abile rohkem lastega koos olla. Lisaks leidus intervjueeritavate seas neid, kes tundsid, et peavad töövahendeid järjepidevalt küsima, et neid võimaldataks.

*.../ Töö tegemise osas, järgmiseks aastaks võiks olla nõudepesumasin, praegu pesen
käsitsi. (Mai)*

*.../ Pidime võitlema, et saada kätedeso vahendit .../. Praegu on see muidugi
elementaarne, aga aasta tagasi me ei saanud seda .../ (Mari)*

Selleks, et soodustada õpetajate abide kohanemist töökeskkonnas, sooviksid õpetajate abid ennast pidevalt täiendada ning omandada töö tegemiseks ning isikliku heaolu tagamiseks erinevaid koolitusi. Lisaks peavad õpetajate abid oluliseks, et nende tööd ning panust

väärtustataks ühiskonnas rohkem ning samuti oodatakse ka suuremat töötasu. Lisaks oodatakse rohkem tuge ning kaasatust juhtkonna poolt ja töö tegemise hõlbustamiseks töövahendeid.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused toimetuleku toetamisele. Järgnevalt arutletakse olulisemate uurimistulemuste üle uurimisküsimuste kaupa.

Esimese uurimisküsimuse „Millised on olnud alustavate õpetajate abide väljakutsed töökeskkonnas tööd alustades?” tulemused näitasid, et kõigi intervjueritud alustavate õpetajate abide jaoks oli alustades kõige keerulisem aja ja tööde planeerimine, raske oli õpetajat piisavalt aidata ning samas jõuda valmis koristustööde ja toitlustamisega. Steinnesi ja Haugi (2013) uuring on näidanud, et õpetaja abi on lastega otseses kontaktis isegi rohkem, kui õpetaja, sest õpetaja on hõivatud dokumentatsiooni täitmisega. Ka Taaveti (2010) uurimuses ilmnes õpetajate suurenev vajadus õpetajate abide toe järele. Õpetajate abistamise kõrval on aga õpetajate abide kohustus hoolitseda rühmaruumide ning toitlustuse eest (Lillemets, 2016). Seega võib järeldada, õpetajatel on keeruline aega ja töid planeerida, sest aina enam vajatakse abistava personali tuge õppetegevustes ja lastega tegelemisel ning nii jääb vähem aega ruumide korrashoiuga tegelemiseks.

Uuritavad töid välja, et nende jaoks oli väga oluline rühmasisene õhkkond. Mõnedel intervjueritavatel tekkis puudulikust rühmasisest koostööst tulenevalt meeleolulangus ning mõeldi ka töölt lahkumisele. Hindman ja Bustmante (2019) tõdevad, et kolleegide omavahelised mittetoetavad suhted mõjutavad töötaja töötahet. Lisaks kolleegide vahelistele suhetele oli uuritavatele tööga alustades väljakutseks lastevanematega suhtlemine. Kõige raskemaks peeti seda, et kõik lapsevanemad on erinevad ning keeruline on kõigile meelegärgi olla. Taaveti (2010) ja Antoni (2012) uurimustes selgus, et lastevanematega suhtlemine on väljakutse ka alustavatele õpetajatele. Seega on lastevanematega suhtlemine väljakutse nii õpetajate abidele kui ka kvalifitseeritud õpetajatele. Seega võiks pakkuda koolitusi lastevanematega suhtlemise toetamiseks nii alustavatele õpetajate abidele kui ka alustavatele õpetajatele.

Intervjueritavate jaoks oli alustades keeruline lastega toimetulek. Väljakutseks osutusid enesekehtestamine ja erivajadustega lastega hakkamasaamine ning tunni, et neil puudusid selleks vajalikud pedagoogilised teadmised. Lasteaiaõpetajal peab olema eelkoolipedagoogika alane kõrg- või keskeriharidus või muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus (Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, 2013). Kuid ka alustavate lasteaia õpetajate kohta tehtud uurimustes (Karolin, 2014; Cassidy., et al 2017; Kallo 2018) toodi kitsaskohtadena välja vajalike oskuste puudumised ning teadmatus, kuidas teatud

situatsioonides käituda. Seega võib järeldada, et vajalike oskuste puudumise tõttu on nii alustavatel õpetajate abidel kui ka alustavatel kvalifitseeritud õpetajatel raske keerulistes situatsioonides lastega toime tulla. Ka Karolin (2014) kinnitab, et reaalne tööelu on õpetajakoolitusel omandatud pedagoogilistest teadmistest erinev ning vajab pidevat valmisolekut töö käigus pidevat õppimist. Selleks on eelnevalt nimetatud autori sõnul võimalik toetada alustavaid õpetajaid läbi koolitamise võimaluse pakkumise.

Teise uurimisküsimuse „Mis on alustavaid õpetajate abid tööd alustades töökeskkonnas toetanud?” vastusena toodi välja eelnev väljaõpe ning õppimine töö käigus. Lapsehoidja koolituse läbinud õpetajate abid tõid välja, et koolitusel saadud erinevaid valdkondi hõlmavad teadmised lihtsustasid ja toetasid nende tööd ning aitasid ülesandeid efektiivsemalt täita. Väljaõpet kui kohanemist toetavat tegurit, võib seostada sellega, et väljaõpe motiveerib töötajaid efektiivsemalt töötama (Mähönen, 2013). Samas tõdesid eelneva väljaõppeta õpetajate abid, et nad õppisid ka töö käigus. Viiburi (2018) poolt tehtud uurimuses uuriti lastevanemate arvamust personali kvalifikatsiooni osas. Vastanute arvamused jagunesid kaheks: pooled lastevanematest pidasid personali kvalifikatsiooni oluliseks ning pooled pidasid oluliseks inimlikkust, töötahet ning personali koostööd lastega. Seega võib järeldada, et väljaõppeta töötajat võib kohanemisel toetada ka enda töötahe ja motivatsioon.

Intervjueeritavad tõid välja, et tööd alustades on neid aidanud kolleegide toetus ning kolleegidega suhtlemine. Uuritavad pidasid oluliseks, et kolleegid oleksid sõbralikud ja mõistvad. Varasemad uuringud kinnitavad (Darling-Hammond, 2003; Steinnesi & Haugi, 2013), et head suhted kolleegidega loovad hea sisekliima ning hoiavad töötajat kindlamalt oma ametil. Lisaks heale sisekliimale on oluline, et kogu lasteaias töötav personal tunneks ennast väärtustatuna, Steinnesi ja Haugi (2013) kohaselt on oluline näidata, et kõik tööd on tähtsad. Vastastikuse abistamise ja koostöö olulisust töötaja kohanemise ja rahulolu seisukohalt kinnitavad ka töö rahuolu uurimused (Kasak, 2014; Ratas, 2014; Päre, 2017; Kallo, 2018). Tööl kohanemist toetava tegurina toodi välja lasteaias töötamise mitmekesisus. Kõige enam meeldis vastanutele lastega töötamine ning mitmekülgne päevakava. Seda tulemust kinnitavad ka varasemad uurimused (Ratas, 2014; Lauer 2014; Päre, 2017), mille kohaselt on lasteaias töötamine loomulik ja põnev.

Kolmanda uurimisküsimuse „Mida alustavad õpetajate abid toimetulekuks töökeskkonnas veel vajavad?” vastusest selgus, et õpetajate abid sooviksid rohkem koolitusi ning enesetäiendamist. Oskusi sooviti täiendada erivajadustega lastega toimetulemise, esmaabi ja lastevanematega suhtlemise osas. Lisaks sooviti koolitusi isikliku heaolu tagamise teemal, mis annaks teadmisi tööstressiga toimetulemiseks ning seeläbi enda heaolu eest hoolitsemiseks.

Ka Päre (2017) leidis lasteaias töötava personali rahulolu uuringus, et soovitakse rohkem koolitusi. Õpetajate abi tahet õppida ilmestab ka Ülavere (2017), kelle sõnul tuleb õpetajate abide arengu tagamiseks luua võimalused erinevatel konverentsidel ning koolitustel osalemiseks.

Uurimuses osalenud õpetajate abid sooviksid, et nende tööd väärtustataks ühiskonnas rohkem ning töö ja palk oleksid kooskõlas. Intervjueeritavad tõid välja, et õpetaja abi ametit peetakse lihtsaks, kuigi õpetajate abi roll on ajas muutumas. Seda tulemust kinnitavad ka Steinessi ja Haug (2013), kelle sõnul ei ole õpetaja abi ameti kesksel kohal ainult koristamine ja toidu jagamine, vaid üha enam lastega tegelemine. Töö vähene väärtustamine võib kaasa tuua töötajate kiirema lahkumise, mis omakorda mõjutab pakutava hariduse kvaliteeti, sest pidev töötajate vahetus raskendab õppeprotsessi ning õpetatavate heaolu (Miller, 2008). Lisaks tundsid uuritavad õpetajate abid, et nende töötasu ei ole tehtava töö vääriline. Lasteaias palkadega rahulolematust kinnitavad ka mitmed varasemad uurimused (Ingersoll, 2001; Darling-Hammond, 2003; Taavet, 2010; Boyd, 2013; Ratas, 2014; Lillemets, 2016). Õpetaja abi ametit saaks ühiskonnas väärtustada, tagades tööle väärielse palga ja tõstes teadlikkust õpetaja abi ameti olemuse kohta.

Samuti ootasid uurimuses osalenud õpetajate abid juhtkonna poolt rohkem tunnustust ja kaasamist igapäevaelulistesse tegevustesse, mis annaks neile kindlustunnet ning tekitaks neile tunde, et nende tööd väärtustatakse. Darling-Hammondi (2003) kohaselt tuleb töötajate hoidmiseks neid toetada ning mõista. Juhtkonna poolse toe ning tunnustuse vajalikkust töötaja heaolu ning toimetuleku seisukohalt kinnitavad ka varasemad töötajate heaolu hõlmavad uuringud (Ingersoll, 2001; Darling-Hammond, 2003; Kasak, 2014; Päre, 2017). Cook (2009) toob välja, et eriti oluline on toetust pakkuda just alustavale töötajale, sest alustava õpetaja (muuhulgas ka alaustava õpetaja abi) jaoks väga palju uusi kogemusi ja väljakutseid, seega on toimetuleku ja kohanemise soodustamine ka kolleegide ja juhtkonna vastutusel. Vastuolulisena võib välja tuua Remmik et al., (2015) uuringu tulemused, milles selgus, et alustavad õpetajad peavad koolijuhi rolli alustava õpetaja toetamisel väheoluliseks. Kahe uurimuse tulemuse erisus võib tuleneda sellest, et eelnevalt nimetatud uuringus keskenduti kooliõpetajate kogemuste uurimisele ning koolides on kollektiivid tihti suuremad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetajate abide roll on ühiskonnas muutumas ning oluliseks peetakse, et õpetaja abina töötav isik tahab õppida ning teeb oma tööd pühendunult. Selleks, et alustavate õpetajate toimetulekut töökeskkonnas toetada, tuleks võimaldada neile piisavalt koolitusi ning enesetäiendamist. Õpetajate abid sooviksid suuremat töötasu ja nende ameti

väärtustamist ühiskonnas, samuti oodatakse toetust juhtkonna poolt ning juhtkonna kaasatust rühma tegemistesse.

Järgnevalt toob bakalaureusetöö autor välja tööga seonduvad piirangud. Valimi puuduseks loeb töö autor uuritavate vähesust, samas on see uurimisviisi enda piirang. Laiahaardelisema tulemuse saamiseks oleks saanud valimisse võtta lisaks Tartu linnas töötavatele õpetajate abidele ka lähivaldades töötavad õpetajate abid. Eelnevalt nimetatud valimi puhul oleks võimalik võrrelda linna ja maapiirkonna alustavate õpetajate abide kohanemist. Andmestiku kitsaskohaks peab autor oma vähest kogemust intervjuude läbiviimisel ning lisaküsimuste küsimisel. Samuti ei olnud intervjuueeritavatel võimalust peale intervjuud transkriptsioone üle lugeda ning vajadusel oma mõtteid täpsustada.

Töö praktiline väärtus seisneb alustavate õpetajate abide kirjeldustes kohanemisest töökeskkonnas. Autorile teadaolevalt ei ole teemat varasemalt uuritud. Uuringu tulemused annavad olulist informatsiooni lasteaia direktoritele ja õpetajatele. Lisaks ka koolitajatele, kes saavad antud tööst ülevaate, milliseid koolitusi õpetajate abid sooviksid. Samuti annab töö hea ülevaate ka lastevanematele ja ühiskonnale üldiselt õpetaja abi rolli kohta lasteaias.

Lõputöö teema edasiarendamiseks saaks uuringu läbi viia kvantitatiivselt kogu Eestis, mis annaks laialdasema ülevaate alustavate õpetajate kohanemise kohta. Lisaks saab võrrelda alustavate õpetajate abide ning alustavate õpetajate kohanemist.

Tänu sõnad

Autor tänab kõiki õpetajate abisid, kes olid nõus osalema intervjuus ning seega aitasid kaasa antud bakalaureusetöö kirjutamisele. Samuti avaldab autor palju tänu abivalmiduse, toetuse ning juhendamise eest Ingrid Konile.

Autorsuse kinnitamine

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega

Kasutatud kirjandus

- Anton, M. (2012). *Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate tõlgendused lasteaiaõpetaja tööst*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Boyd, M. (2013). "I love my work but..." *The Professionalization of Early Childhood Education*. The Qualitative Report, 18(71), 1–20.
- Cassidy, D. J., King, E. K., Wang, Y. C., Lower, J. K., & Kintner-Duffy, V. L. (2017). Teacher work environments are toddler learning environments: teacher professional well-being, classroom emotional support, and toddlers' emotional expressions and behaviours. *Early child development and care*, 187(11), 1666-1678.
- Clark, S. K., & Byrnes, D. (2012). Through the eyes of the novice teacher: Perceptions of mentoring support. *Teacher Development*, 16(1), 43-54.
- Cook, J. S. (2009). "Coming Into My Own as a Teacher": Identity, Disequilibrium, and the First Year of Teaching. *The New Educator*, 5, 274-292.
- Curby, T. W., Boyer, C., Edwards, T., & Chavez, C. (2012). Assistant Teachers in Head Start Classrooms: Comparing to and Working With Lead Teachers. *Early Education and Development*, 23(5), 640-653.
- Darling-Hammond, L. (2003). Keeping good teachers: Why it matters, what leaders can do. *Educational Leadership*, 60, 6-13.
- Eessalu, M., Engelbrecht, J., Juurik, M., Koppel, A., Kulu, P., Lilles-Heinsar, L., Ling, K., Lõuk, K., Maimets, T., Meriste H., Mäger, K., Mällo, T., Niglas, K., Nurk, E., Parder M. L., Pärtlas, M., Sinijärv, U., Soone, M., Sutrop, M., Uustalu, T., Velbaum, K., & Veski, L. (2017). *Hea teadustava*. Külastatud aadressil https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_teadustava_trukis.pdf
- Eisenschmidt, E., Reiska, E., & Oder, T. (2015). Algajate õpetajate tajutud juhtkonnatugi ning selle seosed kooliarendusse kaasatuse ja õpetajate koostööga. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 3(1), 148–172.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field methods*, 18(1), 59–82.
- Heidmets, M., Linde, M., & Liik, K. (2019). Muutused, mida Eesti õpetaja ootab. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <https://opleht.ee/2019/05/muutused-mida-eesti-opetaja-ootab/>

- Hindman, A. H., & Bustamante, A. S. (2019). Teacher depression as a dynamic variable: Exploring the nature and predictors of change over the head start year. *Journal of Applied Developmental Psychology, 61*, 43-55.
- Ingersoll, R. M. (2001). Teacher Turnover and Teacher Shortages: An Organizational Analysis. *American Educational Research Journal, 38*(3), 499-534.
- Karolin, L. M. (2016). *Algajate õpetajate õpetamispraktikate muutuste kirjeldused*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kasak, K. (2014). *Koolieelsete lasteasutuste õpetajate enesetõhusus ja selle seosed õpetajate kollektiivse tõhususe, juhtkonna poolse toetuse tajumise ja taustateguritega*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseis (2015). *Riigi teataja I 2015, 9, 23*.
Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/123092015001>
- Kruus, M. A. (2014). *Psühhosotsiaalsed ohutegurid töö keskkonnas ja nende mõju töötaja psühholoogilisele heaolule*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.
- Kungla, M. (2014). *Lapse oluliste iseloomujoonte arendamine lasteaias ja koolieelse rühma kasvukeskkonna olulised aspektid lapsevanemate ja õpetajate hinnangute alusel*. Publitseerimata Magistr töö. Tartu Ülikool.
- Lahterand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*.
Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lapsehoidja koolitus* (2018). Külastatud aadressil
<https://www.ttk.ee/et/lapsehoidja>
- Lasteaiaõpetaja abi koolitus* (2020). Külastatud aadressil
<https://koolitus.hariduskeskus.ee/sotsiaal/33-lasteaiaopetaja-abi-koolitus>
- Lauer, E. (2014). *Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Laur, K. (2018). *Õpetajate tööga seotud stress ning selle tekkepõhjused viljandi ja pärnu maakonna I-III kooliastme õpetajate hinnangul*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Lillemets, M-L. (2016). *Harjumaa koolieelsete lasteasutuste õpetaja abide/assistentide hariduslik ja tööalane taust ning nende töömotivatsioon*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Loogma, K., Ruus, V-R., Talts, L., & Poom-Valickis, K. (2009). *Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskonna loomine. OECD rahvusvahelise*

- õppimise ja õpetamise uuringu TALIS tulemused*. Tallinn: Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus.
- Mental health: a state of well-being* (2014). Külastatud aadressil https://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/
- Metsoja, A., & Alep-Möls, J. (2011). Töötajate heaolu edendamine koolis, Tervise Arengu Instituut, Ida-Soome Ülikool.
- Miller, L. (2008). Developing new professional roles in the early years. In L. Miller, & C. Cable (Eds.), *Professionalism in the early years* (pp. 20-31). London, UK: Hodder Education.
- Mäihonen, J. (2013) *Koolieelsete asutuste personali motiveerimine Kiviõli lasteaed "Kannike" näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli Narva Kollidž.
- Ossipova, E. (2014). *Kooli ergonoomika metodoloogiline käsitus tänapäeva klassiruumi töökeskkonna näitel*. Publitseerimata magisträtöö. Eesti Maaülikool.
- Parijõgi, M. (2015). Kas üks õpetaja on parem kui kaks? *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/24394-kas-uks-opetaja-on-parem-kui-kaks/>
- Peitel, T. (2017). *Õpetajate vaimse tervise ennustamine tajutud stressi ja sellega toimetuleku ning kovisioonis osalemise kaudu*. Publitseerimata magisträtöö. Tartu Ülikool.
- Päri, H. (2017). *Tartu linna lasteaegade õppe- ja kasvatustööd läbiviiva pedagoogilise personali rahulolu oma töökeskkonnaga 2016. aasta küsitlusuuringu andmete alusel*. Publitseerimata magisträtöö. Tartu Ülikool.
- Ratas, K. (2014). *Õpetajate arusaamad nende kutsekindlust mõjutavatest teguritest*. Publitseerimata magisträtöö. Tartu Ülikool.
- Remmik, M., Lepp, L., & Koni, I. (2015). Algajad õpetajad koolijuhid ja kolleegide toetusest esimestel tööaastatel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 3(1), 173-201.
- Selliöv, R., & Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISE andmetel*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Seppo, I., Järve, J., Kallaste, E., Kraut, L., & Voitka, M. (2010). *Psühhosotsiaalsete riskide levik Eestis*. Külastatud aadressil http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2010/03/CENTAR_16pparuanne.pdf
- Steinnes, G. S., & Haug, P. (2013). Consequences of staff composition in Norwegian kindergarten. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*, 6(13).
- Taavet, M. (2010). *Eesti lasteaiaõpetajate tööstress, tervis ja töövõime*. Publitseerimata magisträtöö. Tartu Ülikool.

- Truss, M. (2018). *Alustavate lasteaiaõpetajate tööga kohanemine ja toimetulek esimestel Tööaastatel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Vapper, T. (2015). Lasteaiaõpetajate muutunud roll. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <https://opleht.ee/2015/02/lasteaiaopetaja-abide-muutunud-roll/>
- Viibur, M. (2018). *Personalisüsteemid lasteaias – millised on lastevanemate kogemused ja arvamused?* Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Virkus, S. (2016). *Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs*. Õpiobjekt. Tallinna Ülikool. Külastatud aadressil https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/
- Õpetaja karjääriredel (2018). Külastatud aadressil http://www.opetajateliit.ee/?page_id=2245
- Õpetaja kutsestandard, tase 6 (2020). Külastatud aadressil <https://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/>
- Õpetaja tööaja kasutuse ja tööaja lisatasustamise praktikate uuring (2016). Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/54795/opetajate_tooja_kasutamise_lopparuanne_2016.pdf?sequence=6&isAllowed=y
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.
- Ülavere, P. (2017). Lasteaia töökorraldusest: kas on head ja halba mudelit? *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <https://opleht.ee/2017/03/lasteaia-tookorraldusest-kas-on-head-ja-halba-mudelit/>

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Teema: Alustavate õpetaja abide toimetulekut toetavad ja takistavad tegurid töökeskkonnas

Probleemi püstitus: Õpetaja abil on oluline roll toetada koostöös erialase väljaõppega õpetajatega laste arengut. Samas puudub õpetaja abil erialane väljaõpe, mis võib raskendada õpetaja abi toimetulekut.

Töö hüpotees(id) ja/ või uurimisküsimused:

1. Millised on olnud alustavate õpetajate abide väljakutsed töökeskkonnas tööd alustades?
2. Mis on alustavaid õpetajate abisid tööd alustades töökeskkonnas toetanud?
3. Mida alustavad õpetajate abid toimetulekuks töökeskkonnas veel vajavad?

Taustaandmed:

- Sugu
- Vanus
- Haridustase
Põhiharidus, keskkharidus, keskeriharidus (millisel erialal), kõrgharidus.
- Tööstaaž, õpetaja abina.

Sisulised küsimused:

Tööle asumine:

1. Kuidas sattusite tööle lasteaeda, õpetaja abina?
 - 1.1 Palun kirjeldage, miks soovisite tööle asuda õpetaja abina.
2. Milline oli teie ettekujutus õpetaja abi tööst?
 - 2.1 Kas see on praeguseks muutunud?
3. Millist väljaõpet saite tööd alustades?
 - 3.1 Palun kirjeldage, kuidas teid tööks ette valmistati
 - 3.2 Palun kirjeldage, kas saite alustades piisavalt väljaõpet
4. Millised olid teie ootused tööle?
 - 4.1 Töökohustused
 - 4.2 Kolleegid, juhtkond

Töökeskkonnas toimetulek

5. Millised on teie tööülesanded?

5.1 Palun kirjeldage enda tavalist tööpäeva.

6. Kuidas teile tundub töökohustuste maht?

6.1 Millisel määral kolleegid teid töökohustuste täitmisel aitavad?

7. Mis oli alustades kõige raskem?

7.1 Kirjeldage palun, kuidas on see ajaga muutunud.

7.2 Palun kirjeldage, kes või mis on teid kõige rohkem aidanud raskustega toimetulekul.

Ootused tulevikuks

8. Mis teile oma töö juures kõige rohkem meeldib?

9. Millist toetust te veel vajaksite?

9.1 Enesetäiendamine, koolitused

9.2 Kolleegide ja juhtkonna poolt

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks

Mina, Maris Põdra

Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Alustavate õpetajate abide kirjeldused kohanemisest töökeskkonnaga ja nende ootused kohanemist soodustavale toele” mille juhendaja on Ingrid Koni reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, alates 03.06.2020 kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maris Põdra

11.05.2020